

Roll No.

Total No. of Pages : 4

Total No. of Questions : 8

उत्तरमध्यमा द्वितीयखण्ड

विषय कोड : 810

ज्योतिषम्

चतुर्थ-प्रश्नपत्रम्

समय : 3 घण्टे

पूर्णांक : 100

निर्देश—प्रश्नपत्रमिदं त्रिषु खण्डेषु विभक्तमस्ति 'अ' खण्डे वस्तुनिष्ठ प्रश्नाः, 'ब' खण्डे अतिलघुत्तरीयाः प्रश्नाः, 'स' खण्डे दीर्घोत्तरीयाः प्रश्नाः सन्ति। खण्डत्रयम् अनिवार्यम्।

सूचना—सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः।

खण्ड 'अ'

1. उचितं विकल्पं चिनुत —

5×1=5

(i) छिद्रं कस्य भावस्य संज्ञा ?

(अ) 6

(ब) 8

(स) 12

(द) 7

(ii) गणेशदैवज्ञ विरचितग्रन्थः कः ?

(अ) सारावली

(ब) लघुपराशरी

(स) ग्रहलाघवं करणम्

(द) सूर्यसिद्धान्तः

(iii) 'गोब्जा' पदेन कस्याः संख्यायाः बोधः भवति ?

(अ) विंशतिः

(ब) त्रिंशत्

(स) उनविंशतिः

(द) उनत्रिंशत्

(iv) कस्मिन् राशौ बुधः नीचः भवति ?

(अ) कन्याराशौ

(ब) कर्क

(स) मीने

(द) मकरे

(v) एकस्मिन् युगे कति चन्द्रमासाः भवन्ति ?

(अ) 60

(ब) 62

(स) 66

(द) 59

2. रिक्तस्थानानि पूरयत —

5×1=5

(i) मेषदिगे भागसूर्ये दिनार्धभा या पलभा भवेत्सा।

(ii) होरा पूर्णतनुः शशङ्कः।

(iii) रिपोः पराजयस्तदा पलायनम्।

(iv) कोटिलवखाशिवलवोन निघ्वा।

(v) मन्दोच्चं ग्रहवर्जितं केन्द्रं तदाख्यं बुधैः।

3. एकपदेनोत्तरत् —

5×1=5

(i) वराहमिहिरस्याऽपत्यः कः ?

(ii) तन्वादयः कति भावाः भवन्ति ?

(iii) आजीविकायाः ज्ञानं केन भावेन क्रियते ?

(iv) कन्या राशेः स्वामी कः ?

(v) लवं नाम किम् ?

4. सत्यासत्यम् चिनुत —

5×1=5

- (i) पृथुयशेन प्रश्नविद्या रचिता। (सत्यम्/असत्यम्)
(ii) चतुर्थभावात् गुप्तधनं निरीक्ष्यते। (सत्यम्/असत्यम्)
(iii) पञ्चदश अंशात्मको गुरुः उच्चः भवति। (सत्यम्/असत्यम्)
(iv) कृष्णपक्षस्य चतुर्दशी उत्तरार्धात् शाकुन्यादि स्थिर करणाः भवन्ति। (सत्यम्/असत्यम्)
(v) सूर्यसिद्धान्तः फलितग्रन्थः अस्ति। (सत्यम्/असत्यम्)

5. युग्ममेलनं कुरुत —

5×1=5

- (i) जातक पद्धतिः — (क) कल्याण वर्मा
(ii) करणकुतूहलम् — (ख) आचार्य केशवः
(iii) मुहूर्तमार्तण्ड — (ग) भास्कराचार्य
(iv) सारावली — (घ) गणेश दैवज्ञः
(v) ग्रहलाघवम् — (ङ) नारायणः

खण्ड 'ब'

6. अतिलघुत्तरीयाः प्रश्नाः —

4×8=32

- (i) जीवविषयक प्रश्नः कदा भवति ?
(ii) मेषूरणकस्य भावस्य संज्ञा ?
(iii) भौमस्य उच्चांशाः कति ?
(iv) पापग्रहाः के ?
(v) शत्रोः पराजयः कदा भवति ?
(vi) ग्रहेः चरोदये शुभेस्थिते सति किं भवति ?
(vii) अहर्गणोत्तपन्नग्रहस्य कः संस्कारः भवति ?
(viii) नीलकण्ठस्य पितुः नाम किम् ?

7. लघुत्तरीयाः प्रश्नाः —

5×5=25

- (i) ध्रुवक्षेपसंस्कारं स्पष्टयत ।
- (ii) राश्याधिपानां नामानि लिखत ।
- (iii) मारकस्थानानि कानि विलिख्यताम् ?
- (iv) प्रवासचिन्ता विलिख्यताम् ।
- (v) दिशानुरोधेन राशिनाम व्यवस्थापनं कुरुत ।

खण्ड 'स'

8. दीर्घोत्तरीयाः प्रश्नाः —

3×6=18

- (i) वैदिककाले ज्योतिषशास्त्रस्य महत्त्वं लिखत ।

अथवा

वैधनिर्णयम् ग्रन्थदिशा व्याख्यायताम् ।

- (ii) पलभा साधनं कुरुत ।

अथवा

भुजकोटिसूर्य मन्दोच्चमानं विशदयत ।

- (iii) भास्कराचार्यस्य संक्षिप्त परिचयं लिखत ।

अथवा

त्रिस्कन्धज्योतिषशास्त्रस्य वर्णनं कुरुत ।